

<https://www.kmu.gov.ua/reformi/efektivne-vryaduvannya/reforma-decentralizaciyi> (дата звернення 17.03.2025 року)

2. Децентралізація влади: порядок денний на середньострокову перспективу : аналіт. доп. / [Жаліло Я. А., Шевченко О. В., Романова В. В. та ін.] ; за наук. ред. Я. А. Жаліла. Київ : НІСД, 2019. 192 с. ISBN 978-966-554-309-1, С. 155-160.

3. Конституція України. Прийнята Верховною Радою України 28 червня 1996 року. *Голос України*. 1996. 13 липня.

4. Про добровільне об'єднання територіальних громад (Відомості Верховної Ради (ВВР), 2015. № 13. ст.91) із змінами, внесеними згідно із Законами ВВР, 2020. № 13. Ст.69 [№ 562-IX від 16.04.2020](#).

5. Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України, 21 травня 1997 року, зі змінами ВВР, 2024, № 30, [№ 4080-IX від 20.11.2024](#)} – документ URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-%D0%B2%D1%80#Text> (дата звернення 20.03.2025 року)

6. Ткачук А., Ткачук О., Дятленко С. Децентралізація – самоорганізація – самореалізація. Матеріали для вчителів і не тільки / А. Ткачук, О. Ткачук, С. Дятленко. К.: ТОВ “Видавництво “Юстон”, 2020. 224 с. ISBN 978-617-7854-39-4

Рябчук Олеся

Здобувач другого рівня вищої освіти

кафедри політології та державного управління.

Донецький національний університет імені Василя Стуса

(керівник ст.викл. Михайло Дубель)

ORCID: 0009-0009-9220-9461

АНАЛІЗ ФОРМУВАННЯ ФІНАНСОВИХ РЕСУРСІВ ГРОМАД В УМОВАХ ВИКЛИКІВ ВОЄННОГО ЧАСУ

Децентралізаційна реформа в Україні є ключовим напрямом державної політики, що має на меті зміцнення фінансової самостійності та управлінського потенціалу територіальних громад. Передача повноважень і фінансових ресурсів на місцевий рівень надала громадам можливість не лише самостійно ухвалювати рішення щодо розподілу бюджетних коштів, а й ефективно планувати їх використання, спрямовуючи фінансування на пріоритетні напрями розвитку. До 2022 року процес децентралізації демонстрував позитивні результати, сприяючи зростанню фінансової спроможності громад

та підвищенню якості місцевого управління. Однак повномасштабне вторгнення росії в Україну кардинально змінило фінансову ситуацію, спричинивши серйозні виклики для органів місцевого самоврядування. Війна не лише завдала значного удару економіці країни, але й суттєво вплинула на фінансову стабільність місцевих громад, спричинивши скорочення податкових надходжень, зростання витрат на безпеку, соціальну підтримку та відновлення зруйнованої інфраструктури. Унаслідок цього багато громад опинилися перед необхідністю перегляду своїх бюджетних пріоритетів та пошуку додаткових джерел фінансування.

Фінансові ресурси громад формуються за рахунок різних джерел, зокрема податкових та неподаткових надходжень, державних трансфертів, а також додаткових фінансових можливостей, таких як міжнародна допомога, гранти та інвестиції. Основу наповнення місцевих бюджетів становлять податкові надходження, серед яких найбільшу роль відіграє податок на доходи фізичних осіб (ПДФО). Відповідно до чинного законодавства, 64% цього податку залишається у розпорядженні громад, що робить його ключовим джерелом фінансування місцевих бюджетів.

Окрім ПДФО, вагоме значення мають місцеві податки, зокрема податок на нерухоме майно, земельний податок та туристичний збір. Проте їх частка у доходах громад є нерівномірною, оскільки залежить від рівня економічної активності регіону, наявності великого бізнесу, розвитку туристичної сфери та загального стану місцевої економіки. У громадах з розвинутою підприємницькою діяльністю та активним ринком нерухомості місцеві податки формують значну частину бюджету, тоді як у менш економічно спроможних регіонах ці надходження можуть бути обмеженими.

Важливу роль у фінансуванні місцевих бюджетів відіграють також державні трансферти, які використовуються для збалансування бюджетів громад і фінансування соціально значущих сфер, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальний захист населення. Крім того, у сучасних умовах зростає значення зовнішніх джерел фінансування, зокрема міжнародної технічної допомоги та грантових програм, які стають одним із перспективних інструментів залучення додаткових ресурсів на відновлення інфраструктури, розвиток місцевих ініціатив та підтримку соціально-економічного зростання громад.

Воєнний стан значно вплинув на місцеві бюджети, змінивши їхню структуру доходів і витрат. Масове переміщення населення, руйнування промислових підприємств, скорочення робочих місць і загальне падіння

ділової активності призвели до різкого зменшення податкових надходжень. В особливо складному становищі опинилися громади, що розташовані в зоні бойових дій або тимчасово окупованих територіях, де економічна діяльність фактично зупинилася, а значна частина підприємств була знищена або припинила свою роботу. Втрата економічного потенціалу та різке зниження рівня інвестицій додатково ускладнили ситуацію, створивши загрозу фінансової неспроможності для багатьох місцевих бюджетів.

У відповідь на ці виклики центральна влада була змушена активізувати механізми фінансової підтримки громад через перерозподіл бюджетних ресурсів. Одним із найважливіших інструментів стабілізації місцевих бюджетів стало надання базових дотацій для фінансово неспроможних територіальних громад, що дозволяє покривати дефіцит бюджету та забезпечувати виконання базових соціальних функцій. Окрім цього, уряд продовжує спрямовувати субвенції на фінансування ключових соціальних сфер, таких як освіта, охорона здоров'я та соціальний захист населення. Водночас, через значне навантаження на державний бюджет, можливості для міжбюджетних трансфертів залишаються обмеженими, що створює додаткові фінансові ризики для місцевого самоврядування.

Фінансова залежність територіальних громад від державної підтримки та зовнішніх джерел фінансування, зокрема міжнародної допомоги, посилюється. Для забезпечення стійкості місцевих бюджетів у воєнний і післявоєнний періоди необхідно не лише розширювати механізми державної підтримки, а й створювати умови для відновлення економічної активності, залучення інвестицій і розширення власної дохідної бази громад.

Майбутнє фінансового забезпечення місцевого самоврядування в Україні залежатиме від швидкості економічного відновлення, стійкості державної фінансової системи та успішності реформ, спрямованих на посилення місцевих бюджетів. У сучасних умовах громади потребують не лише короткострокової підтримки для подолання воєнних викликів, а й довгострокових стратегічних рішень, які дозволять створити стійку фінансову основу для їхнього розвитку. Одним із ключових напрямів зміцнення фінансової спроможності громад є реформування податкової системи, що передбачає розширення податкових повноважень місцевого самоврядування.

Необхідно надати громадам більше можливостей для встановлення місцевих податків і зборів, що дозволить їм ефективніше управляти власними доходами та зменшити залежність від державних трансфертів. Наприклад, запровадження диференційованих ставок податку на нерухомість, оптимізація

земельного оподаткування та вдосконалення механізмів адміністрування місцевих зборів можуть значно збільшити надходження до місцевих бюджетів громад. Також важливо сприяти детінізації економіки на місцевому рівні, що дозволить збільшити базу оподаткування та покращити фінансові показники громад.

Окрім податкових реформ, важливим фактором фінансової стабільності є стимулювання місцевого бізнесу та підтримка підприємницької ініціативи. Місцева влада може відігравати активнішу роль у створенні сприятливого середовища для розвитку бізнес середовища, надаючи податкові пільги, спрощуючи процедури реєстрації бізнесу та підтримуючи інвестиційні та інноваційні проекти. Створення муніципальних інвестиційних фондів та залучення приватних коштів через механізми державно-приватного партнерства дозволить громадам реалізовувати масштабні економічні та інфраструктурні проекти без додаткового навантаження на бюджети місцевих громад.

Таким чином, фінансова стабільність місцевого самоврядування залежить від комплексного підходу, що включає податкову реформу, стимулювання підприємницької активності та активне залучення інвестицій. Розширення фінансових можливостей громад сприятиме не лише їхньому економічному розвитку, а й підвищенню рівня добробуту населення, що є основною метою реформи децентралізації.

Список використаних джерел:

- 1 Бюджетний кодекс України: Закон України від 08.07.2010 № 2456-VI. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2456-17>.
- 2 Про місцеве самоврядування в Україні: Закон України від 21.05.1997 № 280/97-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/280/97-вр>.
- 3 Децентралізація в Україні: виклики та перспективи фінансового забезпечення місцевих громад. Аналітичний центр «Центр економічної стратегії». 2023. URL: <https://ces.org.ua>.
- 4 Програма розвитку ООН (ПРООН). Економічна стійкість громад у період воєнного конфлікту: аналіз та перспективи. 2022. URL: <https://undp.org>.
- 5 Луніна І.О. Фінансова політика держави в умовах децентралізації: проблеми та напрями вдосконалення. *Фінанси України*. 2022. № 7. С. 5–17.
- 6 Офіційний сайт реформи децентралізації в Україні. URL: <https://decentralization.gov.ua>.
- 7 Волкова О.Г. Фінансова спроможність місцевих бюджетів України: сучасний стан та перспективи розвитку. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету*. 2018. №29. С. 95-100.

- 8 Цимбалюк І. О., Павліха Н. В., Корнелюк О. А. Місцеві бюджети як основа фінансової самостійності та конкурентоспроможності територій. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/download/2937/2858/>
- 9 Голинський Ю., Нурієва В. Фінансова спроможність громад під час повномасштабної війни. *Економіка та суспільство*. 2023. № 55. URL: <https://economyandsociety.in.ua/index.php/journal/article/view/2865>.

Красилюк Віктор

Здобувач третього рівня вищої освіти
кафедри політології та державного управління.
Донецький національний університет імені Василя Стуса
(керівник проф. Микола Польовий)
ORCID: 0009-0007-8383-7701

МОДЕЛІ ДЕРЖАВНОЇ РЕГІОНАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ ВІДНОВЛЕННЯ ДЕОКУПОВАНИХ ТЕРИТОРІЙ

Проблематика повоєнного відновлення деокупованих територій набуває особливої актуальності в умовах тривалої агресії рф. Деокупація відкриває новий етап для державної політики, яка має одночасно реагувати на виклики безпеки, забезпечити реінтеграцію населення, гарантувати відновлення прав і свобод громадян та створити передумови для сталого розвитку. Це, безперечно, акцентує увагу на необхідності науково обґрунтованого підходу до вибору інструментів, методів і важелів, що забезпечують ефективне функціонування політичних процесів у межах публічного управління на різних рівнях. У цьому контексті державна регіональна політика щодо деокупованих територій має базуватися на комплексному врахуванні як реального стану цих територій, так і вимог міжнародних стандартів у сфері відновлення та миробудівництва. Аналіз існуючого досвіду управління деокупованими районами, зокрема в Харківській та Херсонській областях, дозволяє виділити окремі моделі та форми організації влади й адміністрування. Це, у свою чергу, створює підґрунтя для розроблення прогнозів щодо вдосконалення, модернізації та масштабування таких моделей у межах повоєнної практики відновлення в Україні [1, с. 433].

Державна регіональна політика на деокупованих територіях повинна базуватись на врахуванні двох взаємосуперечливих напрямів. З одного боку,